

Компетентність як інтегральний соціально-особистісний поведінковий феномен: філософсько-освітній контекст

Competence as an integral social and personal-behavioral phenomenon: the philosophical and educational context

Авторське резюме. В статті досліджено особливості сучасної освіти в зв'язку з поняттями «компетенція» та «компетентність». Підкреслюється, що в змісті терміну «компетентність» виділяють сукупність ключових, базових та спеціальних компетентностей. Автор пропонує розглядати компетентність як іманентну індивідові компетенцію, реалізація якої проявляється як комплекс соціально-професійних характеристик, зумовлюючих особистісне ставлення до об'єкта діяльності. Наголошується на тому, що комплекс необхідних компетенцій формує в структурі особистості різні види суб'єктивної компетентності, до яких відносять: загальнокультурну, міжкультурно-комунікативну, соціально-психологічну, інформаційну, спеціальну, особистісну та індивідуальну. Виходячи з розуміння первинності компетенцій, які характеризують внутрішній потенціал особистості, комплекс знань, умінь, досвіду, особистісної зацікавленості, компетенції зумовлюють вирішення певних питань і особистої відповідальності, якість сприйняття індивідом реальності, завдяки чому він обирає оптимальну для даної ситуації модель поведінки, адекватно оцінює та конструктивно нормалізує життєві ситуації. Підкреслюється, що саме динаміка соціально-технологічного розвитку сучасної цивілізації постає основним критерієм істинності знань та практичної значущості компетенцій, яких набуває людина протягом життя в процесі безперервної освіти та самоосвіти. Пошук продуктивних напрямів підвищення конкурентоспроможності освіти в контексті цивілізаційних трансформацій зумовлено тим, що сучасна цивілізація етіологічно вносить суттєві корективи в систему компетентностей, яку необхідно формувати в особистості.

Ключові слова: компетенція, компетентність, індивід, система освіти, система цінностей, орієнтована на компетенції освіта, біосоціальна кваліфікація.

Abstract. In the article the features of modern education in connection with the concepts of «competence» and «competence». It is emphasized that the content of the term «competence» isolated set of key, basic and special competencies. The author proposes to consider the inherent competence as individual competence, implementation of which appears as a complex socio-professional characteristics, causing personal relationship to the object of activity. It is noted that the complex of competencies shapes the personality structure different types of subjective competence, which include: general cultural, intercultural and communicative, social and psychological, informational, special, personal and individual. Based on the understanding of the primacy of competencies that characterize the internal capacity of the individual, set of knowledge, skills, experience, personal interest, determine the competence address specific issues and personal responsibility, individual quality perception of reality, so he chooses the optimal situation for a given model of conduct and adequately assesses structurally normalize life situations. It is emphasized that it is the dynamics of social and technological development of modern civilization presents the main criterion of truth of knowledge and practical significance of competencies that a person acquires lifelong process of continuous education and self-education. Find productive ways of increasing the competitiveness of education in the context of civilizational transformations due to the fact that modern civilization brings etiologically significant adjustments in competencies that must shape the personality.

Keywords: competence, competence, individual educational system, values-oriented education competence, biosocial qualifications.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції світового розвитку – інтенсифікація темпів цивілізаційних процесів, загострення екологічних проблем, експоненціальне зростання обсягу інформації, поступальний рух у

напрямі інтеграції та створенні єдиної світової системи, масштабне впровадження наукомістких та інформаційних технологій безумовно впливають на стан і розвиток системи освіти. В подібних умовах освіта з окремої галузі перетворюється на соціальну сферу, яка візьме на себе не тільки освітню, але й культуротворчу, перетворюючу, стабілізуючу, реабілітаційну, гармонізуючу та інші функції.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми дослідження феномена компетенція/компетентність знайшли відображення в наукових розвідках зарубіжних (у тому числі – російських) дослідників, серед яких І. Байденко, Г. Белицька, О. Белкін, Б. Гершунський, Ж. Делор, В. Загвязинський, І. Зимня, Т. Ісаєва, Є. Конюхова, Т. Конюхова, С. КОРТУНОВ, М. Кузьмін, В. Куніцин, В. Нестеров, Д. Піліпшин, Дж. Равен, Р. Уайт, Д. Хаймс, Н. Хомський, В. Хутмакер, Ед. Шорт та інші. Компетентнісний підхід в освіті, компетенції як міждисциплінарна категорія сучасної науки займають помітне місце в науковому доробку вітчизняних дослідників, таких як Н. Бабенко, В. Гриценко, А. Кравченко, Г. Красильникова, С. Максименко, Л. Онуфрієва, Ф. Папаяні, О. Скубашевська, Г. Шатковська та інші.

Мета дослідження зумовлена тим, що в умовах ХХІ століття продовжується активний науковий пошук визначення категорії «компетенція». Складність детермінації поняття пов'язана з тим, що компетенція належить до розряду макроконцепцій та розглядається в системі взаємозв'язків складових елементів у цілісній структурі особистості. Автор вбачає за доцільне: розглянути поняття «компетенція», «компетентність» та похідне «компетентний»; визначити відмінності між поняттями «компетенція» та «компетентність»; охарактеризувати етапи розвитку освіти, орієнтованої на компетенції; розглянути особливості ключових, базових та спеціальних компетентностей; довести когерентність компетенцій із цілями освіти.

Виклад основного матеріалу. Масштабні трансформації, які відбуваються практично в усіх країнах світу, зокрема, зміни в галузі освіти, когеруючі зі стратегічним завданням забезпечення інтеграції людини в

соціальний світ, його продуктивну адаптацію до умов оточуючого світу, актуалізують необхідність підвищення особистої біосоціальної кваліфікації. В якості загальної дефініції такого інтегрального соціально-особистісного поведінкового феномену, як результату освіченості в комплексі мотиваційно-ціннісних і когнітивних складових, було визначено поняття «компетенція/компетентність».

Слід зауважити, що орієнтована на компетенції освіта (competence-based education – CBE) формувалася в 70-х роках ХХ століття в США в загальному контексті висунутого Н. Хомським у 1965 році поняття «компетенція» релевантно до теорії мови, трансформаційної граматики. Хомський зауважував, що «... ми проводимо фундаментальне розрізнення між компетенцією (знанням своєї мови розмовляючим – слухаючим) та застосуванням (реальним використанням мови в конкретних ситуаціях). Тільки в ідеалізованому випадку... застосування є безпосереднім відображенням компетенції» [12, с.9].

У 1959 році в праці Р. Уайта «Motivation reconsidered: the concept of competence», категорія компетенції змістовно наповнюється власне особистісними складовими, включаючи мотивацію [15].

Отже, в 60-х роках ХХ століття вже було закладено розуміння відмінностей між поняттями «компетенція» та «компетентність», причому останнє трактується сучасними дослідниками [5] як такий, що базується на знаннях, інтелектуально й особистісно-обумовлений досвід соціально-професійної життєдіяльності людини. Втім, поняття «компетенція», «компетентність» та похідне «компетентний» широко використовувалося й до середини ХХ століття – в літературі, побуті, професійній діяльності. Такого роду трактування наявні в довідковій літературі; зокрема, в словнику іншомовних слів компетенція (від лат. *competentia* – приналежність по праву) – це коло повноважень будь-якого органу або посадової особи, а також коло питань, в яких дана особа володіє пізнаннями, досвідом. Компетентність визначається як володіння компетенцією або знаннями, що дозволяють судження стосовно чого-небудь. Компетентний (*competens* – відповідний,

здібний), відповідно словнику, це – «володіючий компетенцією, а також знаючий, обізнаний в певній галузі» [11, с.247].

Аналізуючи науковий доробок дослідників з проблем компетенції та компетентності, зокрема, Г. Белицької, М. Кузьміна, В. Куніцина, Дж. Равена, Р. Уайта, Д. Хаймса, Н. Хомського та інших, І. Зимня [5] умовно виокремлює три етапи становлення СВЕ-підходу в освіті.

Перший етап охоплює 1960–1970-ті роки. Він характеризується впровадженням в науковий апарат категорії «компетенція», створенням передумов розмежування понять компетенція/компетентність. Відтак починаються дослідження в контексті трансформаційної граматики й теорії навчання мовам різних видів мовної компетенції, введення Д. Хаймсом поняття «комунікативна компетентність».

Другий етап – 1970–1990-ті роки, характеризується використанням категорії компетенція/компетентність в теорії та практиці навчання мові (особливо нерідній), професіоналізму в керуванні, управлінні, менеджменті, в навчанні спілкуванню; розробляється зміст поняття «соціальні компетенції/компетентності». Дж. Равен у своїй праці «Компетентність в сучасному суспільстві», яка побачила світ в 1984 році, наводить розгорнуту дефініцію компетентності. Це таке явище, яке «складається з великої кількості компонентів, багато з яких відносно незалежні один від одного, ... деякі компоненти відносяться скоріш до когнітивної сфери, а інші – до емоційної, ... ці компоненти здатні замінювати один одного в якості складових ефективної поведінки» [10, с.253].

Варто підкреслити, що Дж. Равен наводить досить обширний перелік компетентностей, з числа яких ми виділимо ті, які логічно вписуються в контекстуальний ареал сучасної освіти. Серед них:

- тенденція до більш ясного розуміння цінностей та установок по відношенню до конкретної мети;
- залучення емоцій у процес діяльності;
- готовність і здатність навчатися самостійно;

- пошук і використання зворотного зв'язку;
- адаптивність: відсутність почуття безпорадності;
- тенденція контролювати свою діяльність;
- схильність до роздумів щодо майбутнього: звичка до абстрагування;
- самостійність, оригінальність і критичність мислення;
- готовність вирішувати складні питання;
- готовність працювати над чимось спірним і таким, що викликає занепокоєння;
- дослідження оточуючого середовища для виявлення його можливостей і ресурсів: як матеріальних, так і людських;
- готовність полагатися на суб'єктивні оцінки та йти на помірний ризик;
- готовність використовувати нові ідеї та інновації для досягнення мети;
- установка на взаємний вииграш та широта перспектив;
- відношення до правил, як до вказівників бажаних способів поведінки;
- здатність до спільної праці заради досягнення мети;
- здатність надихати інших людей до спільної праці заради досягнення мети;
- здатність слухати інших людей та приймати до уваги те, що вони говорять;
- прагнення до суб'єктивної оцінки особистісного потенціалу співробітників;
- готовність дозволяти іншим людям приймати самостійні рішення;
- здатність розв'язувати конфлікти та пом'якшувати протиріччя;
- здатність ефективно працювати в якості підлеглого;
- терпимість по відношенню до різних стилів життя оточуючих;
- розуміння плюралістичної політики;
- готовність займатися організаційним та суспільним плануванням [10].

Третій етап розвитку СВЕ-підходу бере початок з 1990 року та характеризується тим, що в документах і матеріалах ЮНЕСКО окреслюється спектр компетенцій, які вже мають розглядатися всіма в якості бажаного

результату освітнього процесу. В доповіді міжнародній комісії з освіти для XXI століття «Освіта: прихований скарб», Жак Делор визначивши «чотири стовпи», на яких базується освіта: навчитися пізнавати, навчитися робити, навчитися жити разом, навчитися жити, назвав, практично, засадничі глобальні компетентності. Зокрема, «навчитися робити» за Делором, означає «навчитися робити, з тим щоб набути не тільки професійну кваліфікацію, але й у більш широкому розумінні компетентність, яка дає можливість впоратися з різними чисельними ситуаціями та працювати в групі» [3]

Варто зазначити, що і в новому тисячолітті продовжується активний науковий пошук визначення категорії «компетенція». Складність детермінації поняття пов'язана з тим, що компетенція належить до розряду макроконцепцій та розглядається в системі взаємозв'язків складових елементів у цілісній структурі особистості. Досліджуючи природу компетенції, дослідники визначають її через такі поняття як знання, вміння, навички, якості або властивості особистості, спеціальні здібності. Інша причина полягає в тому, що компетенції не піддаються цілком емпіричній фіксації, відповідно, неможливо розгледіти в структурі компетенції глибинні складові. Водночас складна взаємодія структурних компонентів забезпечує її функціонування, яке регулюється домінуючими у особистості цінностями [6].

А. Белкін, В. Нестеров пропонують розглядати компетенції як сукупність того, чим людина володіє, а компетентність – сукупність того, що вона має. [2]. Тобто, перша характеризує внутрішній потенціал особистості, а друга – реалізацію цього потенціалу. Є. Шорт наголошує на тому, що «компетенція – це володіння ситуацією в умовах мінливого оточуючого середовища, це здатність ефективно реагувати на вплив середовища або змінювати його» [14, с.22].

Зокрема, І. Байденко вважає, що «компетенція – це здатність робити щось добре, ефективно в широкому форматі контекстів з високим ступенем саморегуляції, саморефлексії, самооцінки, з швидкою, гнучкою й адаптивною реакцією на динаміку обставин і середовища; відповідність кваліфікаційним

характеристикам з урахуванням вимог локальних і регіональних потреб ринків праці; здатність виконувати особливі види діяльності й робіт у залежності від поставлених завдань, проблемних ситуацій тощо» [1, с.5].

Компетенції, підкреслює В. Загвязинський, це узагальнені способи дій, які забезпечують продуктивне виконання професійної та іншої діяльності в певній сфері. Крім діяльнісних (процедурних) елементів, знань, умінь і навичок, в її структуру входять також мотиваційна та емоціонально-вольова складові. Компетентності, в свою чергу, це внутрішні психологічні новоутворення особистості: системи цінностей та відносин, знання, досвід, уявлення, програми або алгоритми діяльності, творчі здібності, які дозволяють реалізувати компетенції [4].

Ми поділяємо точку зору дослідників [8], які в змісті терміну «компетентність» виділяють сукупність ключових, базових та спеціальних компетентностей. При цьому, ключові компетентності необхідні для будь-якої професійної діяльності, пов'язані з успіхом особистості, і проявляються, передусім, у здатності вирішувати професійні завдання на основі використання інформації, комунікації, в тому числі, іноземною мовою, соціально-правових основ поведінки особистості в громадянському суспільстві. Базові компетентності відображають специфіку визначеної професійної діяльності – педагогічної, інженерної тощо. Спеціальні компетентності відображають специфіку певної предметної сфери професійної діяльності; в процесі навчання всі три види компетентностей взаємопов'язані й розвиваються одночасно.

У цілому припустимо розглядати компетентність як іманентну індивідові компетенцію, реалізація якої проявляється як комплекс соціально-професійних характеристик, зумовлюючих особистісне ставлення до об'єкта діяльності. Компетентність, як інтегральна ознака особистості, зумовлена набором компетенцій, забезпечує соціалізацію індивіда, виконання ним соціально-ціннісних функцій, продуктивну реалізацію набутих спеціальних знань в професійній діяльності, розвиток і саморозвиток особистості на основі конгеніальної індивідові системи цінностей.

Сучасні дослідники наголошують на тому, що комплекс необхідних компетенцій формує в структурі особистості різні види суб'єктивної компетентності, до яких відносять загальнокультурну, міжкультурно-комунікативну, соціально-психологічну, інформаційну, спеціальну, особистісну та індивідуальну компетентності. Виходячи з розуміння первинності компетенцій, які характеризують внутрішній потенціал особистості, комплекс знань, умінь, досвіду, особистісної зацікавленості, вони (компетенції) зумовлюють вирішення певних питань і особистої відповідальності, якість сприйняття індивідом реальності, завдяки чому він обирає оптимальну для даної ситуації модель поведінки, адекватно оцінює та конструктивно нормалізує життєві ситуації. Відтак людина набуває здатності ефективно діяти, дотримуватися встановлених суспільних стандартів, збагачує досвід самостійної діяльності. Виходячи з цього, всі існуючі підходи до вивчення природи компетенції можна розділити на дві групи – соціально-філософські та практичні [7].

Науковці зазначають, що соціально-філософський підхід розглядає компетенції в структурі особистості, ступені інтеграції індивіда в соціокультурний простір. Практичні підходи, серед яких – механічний, біхевіористський, діяльнісний тощо, застосовуються для оцінки та вимірювання компетенцій, в яких фіксується тільки дія. Компетентність, на думку Т.В. і Е.Т. Конюхових слід розглядати як «складне інтегральне утворення, в якому компетенції одного виду компенсують прояви компетенцій іншого виду, чим забезпечується ефективність прояву соціально-психологічних підструктур суб'єкта.... Особливою характеристикою компетенції є те, що її структурі властива здатність особистості привносити в соціокультурний простір надбаний в процесі навчання комплекс знань, форми діяльності; створювати нові сенси, адекватні чинникам середовища, вдосконалювати процес самовизначення» [7, с.162].

Втім, слід зауважити, що тільки ці підходи не дають можливості досягнути всі особливості та характерні ознаки компетенції, адже – чим складніше й

багатогранніше будь-яке досліджуване явище соціального/природного життя, тим ширше коло підходів і вище ступінь плюралістичності дефініцій у контекстуальному просторі даного явища.

У сучасному науковому просторі виділяються такі види компетенцій як: ціннісно-сміслові, комунікативні, соціально-організаційні, соціальні адаптаційно-цивілізаційні, особистісні тощо. На думку Д. Піліпішина визначальною є філософська компетенція, оскільки вона визначає зону найближчого розвитку особистості. Наявність її дозволяє індивідові володіти стратегічною картиною світу та свого місця в цьому світі, власними орієнтирами, усвідомленим ставленням до життя, самостійним вибором цілей та цінностей, почуттям відповідальності за власні вчинки. В різних життєвих умовах суб'єктом активізуються різні види компетенцій, втім суспільство в умовах нового тисячоліття не ставить перед собою завдання формування глобальної, на підґрунті загальнофілософських знань і світогляду, компетенції сучасної людини [9].

Відсутність філософської компетенції виявляється в низькому рівні самосвідомості особистості й особистісних сенсів, консумативному ставленні щодо дійсності та діяльності, у відсутності креативності, бажання приймати участь у суспільних справах, прагнення приносити користь оточуючим. Людина за таких умов налаштована на досягнення чужих цілей, перетворюється на об'єкт маніпулювання, не вибудовує власної життєвої стратегії, не приділяє особливого значення формуванню суб'єктивно-значущих особистих компетенцій, необхідних для життя, суспільно-професійної діяльності, соціальних інтеракцій. Відсутність або низький рівень філософської компетенції індивіда провокує загальне падіння рівня довіри до органів державної влади та інститутів громадянського суспільства, соціальну апатію та втрату віри в можливість користуватися своїми конституційними правами, впливати на перебіг суспільно-політичних подій в країні. Подібного роду індивід характеризується незацікавленістю стосовно минулого, згодою з сьогоденням та невизначеністю відповідно майбутнього.

Компетенції, на нашу думку, когерують із цілями освіти, реалізуючись в її результатах; вони зумовлюють обсяг того, що повинна буде знати й вміти людина, котра завершила освітню програму (або її частину), володіє набором свідомо засвоєних етичних норм та має практичні навички конструктивної соціальної інтеракції; наявність компетенції в тій або іншій сфері пов'язується з готовністю виконувати певні функції. Загалом кажучи, компетентність – це актуалізована компетенція, її наявність у людини пов'язана зі здатністю реалізовувати отримані нею в процесі освіти компетенції в сфері професійної діяльності.

В. Хутмахер дає прийняте Радою Європи визначення п'яти ключових компетенцій, якими повинні володіти молоді європейці. Це:

«– політичні й соціальні компетенції, такі як здатність приймати відповідальність, брати участь у прийнятті групових рішень, вирішувати конфлікти ненасильницьким шляхом, приймати участь у підтримці й покращанні демократичних інститутів;

– компетенції, пов'язані з життям в багатокультурному суспільстві. Для того, щоб контролювати прояв (відродження – resurgence) расизму й ксенофобії та розвитку клімату нетолерантності, освіта повинна «озброїти» молодих людей міжкультурними компетенціями, такими як прийняття відмінностей, повага до інших та здатність жити з людьми інших культур, мов та релігій;

– компетенції, що стосуються володінням (mastery) усною та письмовою комунікаціями, які є особливо важливими для роботи і соціального життя, з акцентом на те, що тим людям, котрі не володіють ними, загрожує соціальна ізоляція. В цьому ж контексті комунікації все більшу значущість набуває володіння більше, ніж однією мовою;

– компетенції, пов'язані зі зростанням інформатизації суспільства. Володіння цими технологіями, розуміння їх застосування, слабких і сильних сторін та способів критичного судження стосовно інформації, що розповсюджується масмедійними засобами та рекламою;

– здатність навчатися протягом життя в якості основи безперервного навчання в контексті як особистого професійного, так і соціального життя» [13, с.11.].

На нашу думку, саме динаміка соціально-технологічного розвитку сучасної цивілізації постає основним критерієм істинності знань та практичної запитанності компетенцій, яких набуває людина протягом життя в процесі безперервної освіти та самоосвіти. Пошук продуктивних напрямів підвищення конкурентоспроможності освіти в контексті цивілізаційних трансформацій актуалізує положення стосовно того, що сучасна цивілізація етіологічно вносить суттєві корективи в систему компетентностей, яку необхідно формувати в особистості.

Висновки. Соціальний проект збереження й розвитку науково-технічної та гуманітарної інтелігенції, тобто, особистостей із високим рівнем компетентності, спрямований, перш за все, на вибудовування послідовної, науково обґрунтованої стратегії освітнього процесу. Інститути освіти в умовах нового тисячоліття повинні акцентувати увагу на тому, що індивідуальний розвиток особистості – це безперервний, протягом усього життя, шлях постійних пошуків, консенсусної та диссенсусної взаємодії, здійснення вибору в ряду етіологічно альтернативних тенденцій. Чим вище ступінь невизначеності, стохастичності та евентуальності буття, тим меншим стає комплекс готових алгоритмів, схем та рецептів вирішення складних життєвих ситуацій. Актуальним для системи освіти (й для всього суспільства в цілому) в даному аспекті є завдання виховання творчої самостійної особистості з адекватним викликам часу рівнем компетентності.

Список літератури

1. Байденко В.И. Концептуальная модель государственных образовательных стандартов в компетентностном формате (дискуссионный вариант): Материалы ко второму заседанию методологического семинара [Текст] / В.И. Байденко. – М.: Издательский центр проблем качества подготовки специалистов. – 2004. – 20 с.
2. Белкин А.С. Педагогическая компетентность [Текст] / А.С. Белкин, В.В. Нестеров; [отв. ред. В.Ю. Банных]. – Екатеринбург: Центр «Учебная книга», 2003. – 188 с.
3. Делор Ж. Образование: необходимая утопия [Электронный ресурс] / Ж. Делор // Образование: сокрытое сокровище (Learning: The Treasure Within). Основные положения

- Доклада Международной комиссии по образованию для XXI века – М.: Издательство ЮНЕСКО, 1996. – С. 7-22. – Режим доступа: http://pedlib.ru/Books/1/0090/1_0090-1.shtml
4. Загвязинский В.И. О компетентностном подходе и его роли в совершенствовании высшего образования [Электронный ресурс] / В.И. Загвязинский // Докл. на ученом совете Тюменского гос. ун-та. 18.01.2010. – Тюмень, 2010. – Режим доступа: <http://old.utmn.ru/index.php?sec=56&sm=179>
 5. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия [Текст] / И.А. Зимняя. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 40 с.
 6. Исаева Т.Е. Классификация профессионально-личностных компетенций вузовского преподавателя [Текст] / Т.Е. Исаева // Педагогика. – 2006. – №9. – С. 55-60.
 7. Конюхова Т.В. Компетентность как междисциплинарная категория постнеклассической науки [Текст] / Т.В. Конюхова, Е.Т. Конюхова // Известия Томского политехнического университета. Философия, социология и культурология. – 2010. – Т. 317. – №6. – С. 161-164.
 8. Красильникова Г.В. Компетентнісний підхід в освіті: аналіз термінології [Текст] / Г.В. Красильникова, В.В. Гриценко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія: збірник наукових праць. – 2009. – Вип. 28. – С. 381-385.
 9. Пилипишин Д.В. Высшее образование: кого лучше формировать в вузах – профессионала или эффективного человека? [Текст] / Д.В. Пилипишин // Alma Mater (Вестник высшей школы). – 2009. – №5 – С. 53-63.
 10. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация [Текст] / Дж. Равен. – М. Когито-Центр, 2002. – 396 с.
 11. Словарь иностранных слов. 18-е изд. [Текст] – М.: Русский язык, 1989. – 624 с.
 12. Хомский Н. Аспекты теории синтаксиса [Текст] / Н. Хомский; [пер. с англ., под ред. и с предисл. В.А. Звегинцева] – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1972. – 129 с.
 13. Hutmacher W. Key competencies for Europe Report of the Symposium Berne, Switzezland 27–30 March, 1996 [Text] / W. Hutmacher // Council for Cultural Cooperation. – Strasbourg, 1997. – 72 p.
 14. Short Ed. C. Competence: inquiries into its meaning and acquisition in educational settings [Text] / Ed. by Ed. C. Short. – Lanham: University Press America, 1984. – V.VI. – 185 p.
 15. While R.W. Motivation reconsidered: The concept of competence. [Text] / R.W. While // Psychological review, 1959. – №66(5). – S. 297-333.

References

1. *Baydenko V.I.* Kontseptualnaya model gosudarstvennyih obrazovatelnyih standartov v kompetentnostnom formate (diskussionnyi variant): Materialyi ko vtoromu zasedaniyu metodologicheskogo seminara (Conceptual model of state educational standards in competency format (panel version): Materials for the second meeting of the methodological seminar). Moscow, 2004, 20 p.
2. *Belkin A.S.* Pedagogicheskaya kompetentnost (Pedagogical competence). Yekaterinburg, 2003, 188 p.
3. Delor Zh. Obrazovanie: neobhodimaya utopiya (Education: the necessary Utopia) / Obrazovanie: sokryitoe sokrovische (Learning: The Treasure Within). Osnovnyie polozheniya Doklada Mezhdunarodnoy komissii po obrazovaniyu dlya XXI veka. Moscow, 1996, pp. 7-22. Regime to access: http://pedlib.ru/Books/1/0090/1_0090-1.shtml
4. Zagvyazinskiy V.I. O kompetentnostnom podhode i ego roli v sovershenstvovanii vyisshego obrazovaniya (About the competent approach and its role in the improvement of higher education). Tyumen, 2010. Regime to access: <http://old.utmn.ru/index.php?sec=56&sm=179>
5. *Zimnyaya I.A.* Klyuchevyie kompetentnosti kak rezultativno-tselevaya osnova kompetentnostnogo podhoda v obrazovanii. Avtorskaya versiya (Key competence as effectively-targeted basis of competence approach in education. Author version). Moscow, 2004, 40 p.

6. Isaeva T.E. Klassifikatsiya professionalno-lichnostnykh kompetentsiy vuzovskogo prepodavatelya (Classification of professional and personal competencies of high school teacher. *Pedagogika*, 2006, no. 9, pp. 55-60.
7. Konyuhova T.V. Kompetentsiya kak mezhdistsiplinarnaya kategoriya postneklassicheskoy nauki (Competence as an interdisciplinary science category postnonclassical). *Izvestiya Tomskogo politehnicheskogo universitete. Filosofiya, sotsiologiya i kulturologiya*, 2010, vol. 317, no.6, pp. 161-164.
8. Krasyl'nykova H.V. Kompetentnisnyi pidkhid v osviti: analiz terminolohii (Competence approach in education: analysis terminology). *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriya: pedahohika i psykholohiia: zbirnyk naukovykh prats*, 2009, no. 28, pp. 381-385.
9. Pilipishin D.V. Vyisshie obrazovanie: kogo luchshe formirovat v vuzah – professionala ili effektivnogo cheloveka? (Higher Education: Who better to form in high schools - professional or effective human?). *Alma Mater (Vestnik vyisshy shkoly)*, 2009, no.5, pp. 53-63.
10. Raven Dzh. Kompetentnost v sovremennom obschestve: vyyavlenie, razvitie i realizatsiya (Competence in modern society: the identification, development and implementation). Moscow, 2002, 396 p.
11. *Slovar inostrannykh slov. 18-e izd.*(Dictionary of foreign words. 18th ed.). Moscow, 1989, 624 p.
12. Homskiy N. Aspekty teorii sintaksisa (Aspects of the theory of syntax). Moscow, 1972, 129 p.
13. Hutmacher W. Key competencies for Europe Report of the Symposium Berne, Switzerland 27–30 March, 1996. *Council for Cultural Cooperation*. Strasbourg, 1997, 72 p.
14. Short Ed. C. Competence: inquiries into its meaning and acquisition in educational settings. Lanham: University Press America, 1984, no V.VI, 185 p.
15. White R.W. Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological review*, 1959, no 66(5), pp. 297-333.